ה מ א ס ף

לחדש כסליו תקמ"ה

א

שירים

אגרת כתובה לפ"ד ע"י מהכ"ח היקר כ"ה דוד פרידריכספעלד בהמבורג.

אלופי ומיודעי, עדת המחפצים, יתן ה' את ברכתו לכם מעתה ועד עולם חתן!

אך תתנו את עבדכם לפני כן בליעל, כי לא כן בליעל תנכי, ועוד רוחי עס רוחכם, ולא כחצתי ככם מעולם - מקנותכם הקרובים לי בהבתם אותי, גם אותי קראו לחמור: „הטף מליך אליהו, תנה לנו מסיריך ונעמדם על ספר, הלא מחצבה תצבנו להגיה לאור תפארת לצון עבר, העמוקה בחרן, ביבת אדם לא דרשה, ולב משכיל לא חקרה, ויקומו כביאי זקר ואחבי רוח עועים, ויתחפשו שפת יהודית ברוח זרה ויפחו בחפה בשמת אדם לא חיה, דברת אל מי הסס פה לאדם, לצון מלבים ושדים, כהנים וכביאים לשחוק ילדים היתה, ושעשע יונק בם תחת לאד השיחים הבדחים בכח הקול לומר קרא בגרון, והיל מתעברה, לויל הבביח „משוגע איש הרוח!" וגם אתי ידעתי כי דבר אחת בפיכם ואחז בכוכותי ויהי לי מעט להבין מסל ומליצה בלשונכם הקדושה, כמוכם קנאתי גם אני במחרפי אדרת תפארת ישראל, ויסיתה למדנם מזימה בבערה בבלה הקחבות אשר היו לדומן על פני האדמה, ואתו רציתי:

חֲדָלָה מִמְּלִיצַת יְהוּדִית הַתִּפְאֶרֶת
לֹא יוּכַל מְצוֹא אוֹתָהּ בַּיּוֹם
מְבַקְּשָׁהּ:

וַתְּהִי מִמֶּנּוּ שִׁפַּת אֱמֶת נֶעֱדֶרֶת
כִּי בָאוּ בוֹעֲרִים , טִמְּאוּ אֶת מִקְדָּשָׁה .

ויען כי נתתם לי כבוד , ותקרחוני לעלות במעלה , והייתי כאחד מכם , וידעתי כי מצאתי חן בעיניכם , לכן' אחרך לתכם , לאמור : יתן ה"ת את העדה הזאת למורי דעת ומביני שמועה לחורם ילכו בערי בני ישראל , למען תפקחנה עיניכם לדעת דרך הסכל ועשתונות הלבבות , והספילו במלינת התורה , הכינו נתות דברי הכזיחים ומלאה הארץ דעה לתן !

ועתה רחו לחי ! כי קנאת לשונו לחזתני , לכן ספכתי בזו על הכחים להסתמות בהדרת קודש , ויתעבדו ויגעלוהו , כי מצותתם לא רומנו .

בָּזֶה לָכֶם רוֹעֵי רוּחַ בַּת מֶלֶךְ בְּיָפְיָהּ ,
הִנֵּה אֶתְנַן וּמוֹהַר אַהֲבַתְכֶם שָׁנְאָה
נַפְשָׁהּ ;
אַךְ בְּנֵי נְגִידִים יָבוֹאוּ גַּנָּה יֹאכְלוּ פִּרְיָהּ
הֵיא הִשְׁכִּיבָתָם בְּחֵיקָהּ וַתְּכַסֵּם בִּלְבוּשָׁהּ ,
אַל תִּגְּשׁוּ הֵנָּה , אַתֶּם בְּנֵי עוֹנִי וְצִמָּאוֹן ;
מְחַבֵּק אַשְׁפַּתּוֹת , מִי שָׁמָהוּ לְנָדִיב וְנָאוֹן ?
אַף כִּי תֹאמְרוּ נְתָנָהּ שׂוֹחַד וְגַם כִּי נִפְתָּנָהּ
יָקָרָה הָאַהֲבָה הוֹן תֵּבֵל לֹא תַשְׁוֶנָּהּ
גַּם אֵין תְּאֵנָה בִּתְאֵנָתְכֶם , וְאֵין בְּגִפְנְכֶם שְׂרִיגִים
כַּבְּאֵבֶם מָהוּל בַּמַּיִם , כַּסְּפִיכֶם הָיוּ לְסִיגִים .

מֵאָז לֹא יְדַעְתֶּם , וְאֵין בָּכֶם תְּבוּנָה
לְקַנּוֹר לְקֹהָה כִּי לֹא רְאִיתֶם כָּל
תְּמוּנָה ,

חוֹרֵשׁ בַּמְלִיצָה, הוּא יַשְׂכִּיל בִּלְשׁוֹנוֹ,
כִּי יַסִּיחַ פֶּסֶל כְּתַבְנִית אִישׁ וְרַב גְּאוֹנוֹ:
כָּחָכָם מֵקִיץ, וּכְבַעַר הַנִּרְדָּם,
וַיַּעֲשֵׂהוּ כְּתַבְנִית אִישׁ כְּתִפְאֶרֶת אָדָם,
אֲשֶׁר אִם יַבִּיט אִישׁ בָּדָד וְחַכִּיר מַרְאֵהוּ;
לְבוּשִׁי תַּשְׁחִיר עוֹרוֹ, וּמֶלֶךְ תְּיַפֵּהוּ
אִם כָּזֹאת תַּעֲשׂוּן, בֶּאֱמֶת וּבְתָמִים,
וְהָיִיתִי עֶבֶד לָכֶם כָּל הַיָּמִים.

דוד פרידהיכספעלד מברלין.

ב

מכתבים

מאת יב"ל בן הגי לבית דנרי.

פתיחה.

באשר הדבור הפנימי והדבור החיצוני הם כקשרים בקשר אחד וחזק שאי אפשר להפרדו, וערך הראשון אל השני כערך הנפש אל הגוף; כן ערך ההגיון לשר הוא יכלול בו משפטי הדבור הפנימי אל ערך הדקדוק אשר הוא יכלול בו משפטי הדבור החיצוני, וכללי דקדוק הלשון המה תקונים ותקופים בחוקי ההגיון שהוא יסוד כל מוסר אחד מן הנמנה, ובחוקי הגיון יסודל הדבור, אלא שים שיעתמש חיש בדרכי ההגיון בלי לדעת לותש בכרור, כמו שיעתמש חיש בלשון ע"י השמע והרגל מבלי שידע דקוי הדקדוק, אבל בחמת כיתרון המדקדק מבלתי המדקדק בדבורו, כן יתרון היודע דרכי ההגיון מהבעדר ידיעתם, ואם הראשון בכל עת לשביו יהלך ויסע לדרך פעמים בלי לתעות ימין ושמאל, השני יפול פעם אחר פעם במהמורות קשקש ואין מציל. ולכן לא זו בלבד שהוא ראוי ללמד לנער

דרכי הדקדוק, כן להבינו בספר תורת ה", כן להרגילו שכך בלשון נאה ונקיה; ולא זו בלבד שהוא נאה ללמדו דרכי ההגיון" כן להעמידו על עומק פשוטי הכתובים, כן להסיר כל שטחה והשגת תכליתו הגדולה בו מתוך הבורות יתעלה: אבל גם רוחי הוא ונאה לחבר שתי תלמודיות התלוי יחד, כי לחיים תוחמים הם יוצאים מגדר הדבור, ואם בפעתי אלה יכוון אל הספר לדרוש לחקור ולתור, הנה שברו בידו.

ובבר גם חכם דורנו בהקדמתו על התורה, אלה המשפטים לפני כני ישראל להיות ביעקב לחק ללמד לבעד דרכי הדקדוק וההגיון נרופים יחד, והניח לו פתח יד בכללי יסודות הדקדוק

ע"ד ההגיון, אבל הניח עוד מקום להתגדר בו, לכל מי שידבנו לבו לעסוק במלאכה זאת, וכבן אחי נאתי לפגוד את פתר עם לבבי בדברים אלה במחמרים אחת אחת, לא בפי קדר העזינים, אבל בפי העולה על רוחי בפעם בפעם, ואם מקטעני הדעת אבכי ומפל הערך, הנה לא שלי המלאכה לגמור, לא לך בן חורין אתה להבטל ממנה, וכל המוסיף תפות עליו ברכה.

מאמר א'

דברי הפרנים, דברי הפולל.

אמר הרב המבאר ס"ל במדבר על יד תרגום התשבוני הלשון והנעים מהפלטות החלקי החוקר השלם מהר"מ מדעפויץ כי' בפ" בהלים בטע ה" וז"ל: " לדעת הגאון הוא לשון הלל, כי מלאחו בטושה בהל, ויטע להלי לפדנו ובא הרבוי ממנו ע"מ בְּקֹר בּוֹשְׁבֵי שהרגיש מהם בְּקָרִים בְּשָׁמֵיִם, אך " לא מצינו בכל המקרא תיבת אהל בכנוי היחיד וברבויי " רק באהלם וכו' " ותמה אני על הרב שמשי מדקדק נדול כמוהו יפת בהלה הדברים אלה לא אמון בם, ואיך שפת כל הפסוקים כתוב בהם תיבת אהל בכנוי היחיד והפ"ח בקודש קמן קטן ע"מ קֹדֶשׁ? ואדרבה לא מצאנוהו באהלם רק בפעם אחת, והלכת לְאֹהָלֶךָ (שופטים י"ט ט") וגם שם יש לספק שם הוא חיבו מכנוי הרבוי יוד הרבים, כי כן מצינו הרבה במקרא. ומה שאמר ואדרבה, הנה זה אחת שהפרך

שהכוונה ממנו לא ימלט כי אם בחולם *) לכל אינו כן בהסמיכות וכפנים, שמצינו נ"ב פ"ן בקודש קמץ קטן כמו וישכון בְּאָהֳלֵי סם, סוכו על אָהֳלֵיכֶם, ורבים כן בהיות כוונתו מן הבוי אֱלֹהִים כמו קָדְשֵׁי קָדְשֵׁיכֶם מן קְדָשִׁים, כי אם כוונו מהבוי אֱלָהִים, אוי לא יעשנה חולם הפ" כמשפט מסקל גוֹרָל, וגבן מצינו נ"כ בחית מה טוכו אֱלָהִיך ורבים כמהו? לכן אמרתי שגם חיבת אֱלָהִים גם חיבת אוֹתָלִים הוא רבוי שם אלל, אך כל אחד כפי דרכו המיוחד לו, כאשר נראה בסמוך, שם מתחלה נעיין עיון מה בענין הרבוי ומצינו: קִבּוּץ חיזה פרטים או מיון אחד או מינים שונים, ההוא יקרא לכעלי ההגיון המספרי, ולבעלי הלשון הרבים או הרבוי, חזה מן הידוע ולכאן נכיט על הנמצך ממנו שהוא:

א) בכל רבוי יתיחדו הפרטים אשר מהם יולד הרבוי יחוד מה, ויעשו לעודם אחת או בזמן או במקום או במין (ר"ל במציאתם ומקריהם) או בתכלית.

ב) יש להתבונן ברבוי בהחיבת היותו מורכב מחיצים רבים בעלי המספר, וזה מה שנקרא רבוי הפרטים.

ג) ויש להתבונן ברבוי בהחיבת היותו אחד בדרך מן הדרכים שזכרנו, וזה מה שנקרא אותו רבוי הכולל.

ד) יש רבוי שיתיחדו פרטיו בהחלט התכלית, ר"ל שאי אפשר לכל פרט ופרט בפני עצמו להגיע אל התכלית המבוקש כי אם בעזר שאר הפרטים, וזהו מה שנקרא רבוי הכולל במחלט.

ה) ויש רבוי שיתיחדו פרטיו בסוף התכלית, ר"ל שתכליתם הוא

---

*) ואהלים דהכא שפיר [פירוש רש"י והר' אב"ע והרשב"ם והרד"ק ותרגום אונקלס והר' המ' התשבצוני מלשון מור ואהלות, כי הענין המתמר מסייעתם ו]

הוא לחד בדומה , לכל כבר ימצא לכל לחד מהם בפרט , בתכלית כל פרטי מין לחד , וזהו מה שנקראהו רבוי הכולל במופשט . *)

ו) כל רבוי הכולל במופשט , יבוא ע"מ שם יחיד , ההוא יקרא לבעלי ההגיון הלישני לו הכלתי מספרי ואין לו משקל הרבים כדין כל שם מופשט .

ז) כל שם עצם כללי יפתח שני שמושים . (1) שמוש הפרטי , ובכחיצת השמוש הזה יש לו משקל רבים דהיינו דבוי הפרטים . (2) שמוש הרבוי הכולל במופשט , ובכחיצת השמוש הזה אין לו משקל רבים , ומזה הטעם הלתרגון כלמר : ויבי לי שור וחמור .

ח) הרבוי הכולל במחלט משקלו משקל הרבים ואין לו משקל יחיד , לפי שתכליתו לינו כלחד , והתכלית הוא העקר , ומזה הדין שמות מלקחיים ומספרים והדומה להם .

ט) יש שמות שיסתמשו ד" שמושים כענין שם עם . (1) בכחיצת השלת עמים רבים , כל עם ועם כלשונו , ישמש שמוש הפרטי , ומזה הטעם עם רב (2) בכחיצת היותו מורכב מפרטים רבים מתלחדים בתכליתם ישמש שמוש הרבוי הכולל במחלט , ומזה הטעם הן רבים עתה עם לחד . (3) בכחיצת היותו מורכב מלישים רבים דומים בתכליתם תכלית לחדם , ישמש שמוש הרבוי הכולל במופשט , ומזה הטעם רבתי עם , כל העם . (4) בכחיצת הרכבתו לכדו ישמש שמוש רבוי הפרטים ומזה הטעם דברי העם תשר דברון לליך .

ומעתה נחזור לעניננו הרלשון , ונלמר שתיבת אֱלֹהִים

היא רבוי הפרטים לבד , וכשבבר ד"מ מלהל יעקב ומלהל לבן ומלהל נחור יחדיו נכנה לותם בשם אֱלֹהִים לכל

תיבת

---

*) עליו לחמרו בעלי ההגיון כל כללי הוא במופשט , ולא במחלט , לפי שהי לפשר לפני מללטים מללטים כלי הבדל כלל , והבדל יעשה הפרש , וכל דמיון לינו כי אם הפשטת ההבדלים בכח דעתנו .

תיבת אוֹהָלִים היא הרמי הכולל במחלט ר"ל בהיות לכל
בעל רכוש אהלים רבים, אהלו ואהלי נשיו ואהלי שפחותיו
ואהלי עבדיו ואהלי מקנה, המתאחדים בתפליתם לצורך לדון
לחד, שוטר שמור לפעלים, הנה יקראו בשם אוֹהָלִים, וכן
כתוב אין לְאָהֳלֶיךָ, אין לְאָהֳלֶיךָ, ולכן לא נמצא
מהשם הזה מסקל יחיד אָהֳלִי (פימן מ) כי והלכת
לְאָהֳלֶךָ הנמצא (שופטים י"ט ט") כוונתו שהוא מסקל
הרבים בטעם והלכת לְאָהֳלֶיךָ הכתוב בתורה (דבריס י"ו ז")
ואין למוד למקרון י"ד הרבים כמ"ש לעיל. ובדומה
לזה מצינו בשם הַר רבוי הפרטים הָרִים, ורבוי הכולל במחלט
הָרָר, לך שמסקל הרבוי הלמקרון הוא מסקל היחיד ודומה
בזה לענין שם עם (פימן ט") וכאשר תבאר עתה.

הר שם עצם כללי, ישמש (1) שמוש הפרטי, מוש
בטעם הָהָרִים במלט. (2) הרבוי הכולל
במופשט, ומזה בטעם וגדוש מעל כל הַר, הָרִים כמו
(פימן ז").

הָרִים. רבוי הפרטים, יקבץ הר ניון והר תבור
והר הרמון, ואם שם רחוקים מאוד זה
מזה. ויש הריס הסמוכים במקום, נלחמים ונשלבים זה בזה
עד שבמקום סיפסוק כאחד יתחיל הבני, כמה שקורין בל"א
(פיין נעבירגע) ההוא יכונה בשם:

הָרָר ישמש שם זה (1) שמוש הרבוי הכולל במחלט,
בבחינת היותו מורכב מפרטים רבים
מתאחדים ר"ל במקום נס בתכליתם, כי על הרוב
במקום ההרר (לא בהר לחד) שם יהיה מונח המתבת, וכל
מיני מתכ", וכן כתוב ומהרריה תחנה נחשת. (2)
שמוש הפרטי בבחינת היות ההרכבה היא לאחת כנגד הרכבות
הריס הנמנאות עוד במקומות לאחריס לשר עליהם יקד
כופל שם:

הדרים • שמוש שמש רבוי הפרטים מן הדר כמו עמים מן עם, יקבץ הדר מושב ושדר שעיר וכמוהו להן, ועשה הדרי קדש, הדרי קדש, שים בארץ הקדש הדרים רבים, וכן בארץ הקדש •

הנה כ" השמות החלו רציתי למשל על מה שאמרתי, לולי ימצא המחקר המשכיל עוד בהגה ובכתבי ולא נתתי חלק לבאר ענין רבוי הפרטים ורבוי הכולל והבדלם, ובכן די במה שאמרתי • ל—ב—י

דבר למכתב דורשי לשון עבר ולכל הקורא במכתבם

המאסף ! *)

ראיתי את האדם ובגה ללו תהפוכות, בפיו ידבר ולבו כל עמו, מונח ספתיו ידיו מחכו לעשות, ואמרתי אי רעה חולה תחת השמש, וראוי לשורר עליו בני אדם, יבחנו כס מחשבותם וירחו מעשיהם, ואז יביטו כי בנדק דברתי • ושדם כל אומר כי אין כוונתי לקוטים בני אדם ולהגיד לאים על פניו דרכו; כי לא בעל דברים אנוכי, גם לא נמיתי בעשות בחלה: גם לא אכבירה מלין ולא אנכור אותם חמדים, כי לא יועילו רב דברים; השומע ישמע קול איש מדבר, והחרש גם קול תרועת מלחמה לא ישמע • ואמי פרש בלים פומם מזנו תשמוע ?

אמנם את זה רציתי זכתוב אל לבי, יום יום אנשים דבים וכן שלמים ידברו בעניו חנוך הנערים, אלה פיהם ידברו את דעיהם בשער, ואלו בדפוס יוציאו מחשבותם, אלו ואלו יאמרו: "כי אין טוב לחברת החמודי כ"ל לחנך "את בניהם בדרך ישרה מעשוריו, ללמדו תורת ה" ויורת "האדם בדרך היותר טוב והיותר נקל, וטוב לבאור לבניהם "מלומדים עשות כדבר הזה; וזכדיות כי אין ביכולת כל איש "לבאור לו איש ישר אלא חכמות, בן מעשה הבנתו, אם "לא ידע באור בתים גוב ומחום ברע; והן מעשה כספו, אם "לא תציג ידו די שכר המלמד והסופרים אשר בם ילמדו; "ואם מעשה המלמדים המעטים אשר יבשרו ויבינו בכל דבר מכאוב

---

*) המכתב הזה נמצא בבית סופרנו מעמיק סוד הב"מ היקר ר"ה זאוויל פרידלענדער זלה בודע, מי בניהו שמה •

מכמה ומדע, ע"כ עתה ויפר הוא ליסד בית מנוח ולהושיב שם תלמידים מבינים בדרך גדול בנים, בדרך הלימוד ובדרך "ארץ" ובחלה רבות ידברו.

אבל אם כלם יתאוו תאוה אין לאחד ממולא תאותו, אם גם יש לאל ידו; דורשים ללחם ואין מורם ואין זורע ואין קוצר, והלחם מאין ימצא? לו יסכילו ואת דיתאספו יחד כעשיר כלים אשר מכמותו עשרו לדבר על מודת הדבר הזה, ואם בפעם אחת לא יסיבו הדבר על מכונו הרחוי ישמו וישלשו עד כח אל תכליתם, כי אם אין תחלה אין תבלה.

ואליבם חפיצי טובת לחיכם, המתכבדים בעם, לשים דבריתי! הטוב טוב לכם כי תחונו דל ותעשיעו מטוכבם עלי לחבין, או כי תחונו ילדי העניים כילדותם למען לא יטרכו לכם בימים יבואו? בחמנתי! כי תדפר: טוב כאחרון מן הרחטון. ובעניו הזה יאות לשמוע מחשבות העניים מוקבלי טובתכם, ובלי ספק יעבו בלם כפה אחד: טובת בניכם בחמתי קודמת לטובתם.

ועתה אם יש לת בפם איש מכם (וידעתי כי רב מספרכם) לתת לבסף מנחת ולליות מחיסדי בית מנוך הנערים, הן בסך נחסים מידי שנה בשנה, או לשנה ולשנתים דברו. בלי כוב אחיכם, הודיעו רצונכם את כל: למען ירחו רבים וכן יעשו *) אחד המרבה ואחד המחעים לעשות, רצונכם הטוב שוה ובלבם שוים לטובה.

ואם בחסתרים תעשלו טוב, ומתן בסתר בלי יזכר שמכם עליו לך יעשם לכם, ברוכים גם אתם לה, כי אם לתם תחריבו, מעשיכם ידברו, פועל ידכם יקובד לכל, אם גם הפועל לא ידע: ואז תדברו על לוון איש כלמן, הוא יפרסם הדבר ושמכם לא יזכיר. ובדרך הזה יקובץ הכסף (בדבת ירחי ה') על יד, ואולי בקרב ימים ירבה ויפפיק למלאות רצונכם ורצון אחיכם שבשמים, ושוב לכם כל הימים.

ועתה

*) טוב לכם כי תרימו תגדת לחדל"ע [ואם יפיצו מעיני לבבם בהשתמם.

ועתה שמעו נא גם אתם דורשי ל"ע ! בתתם **שמיכה** בלבי , בדבריכם אשר הפצתם בישראל **בנחל** **הבשור** , וזה שמו אשר יאות לו , כי שחכתם מיס מעשיכי החכמה , והיה לכאל מלא על כל גדותיו דברי בשורות ונחומים לכל איש משכיל דורש אלהיים ואוהב האדם , כי מי ומי יעלה זו להכיל מחשבותיו על לוח , אם מלאו ה' רוח חכמה , אחר עד עתה לא ידע אל מי יפנה ויערוך דבריו , הידפוס ספר מיוחד ? לא תשיג יד כל איש לעשות כן . ואם יש לאל ידו עצותו תעלה בו לחמור : מי אתה לבוא בקהל ולא ידעת היטיבו דבריך אם לא ? לא כן הדבר עתה , לא יבוש לדבר אתכם כי אתי מספר אתם , והמחסף יהיה לו לאכן בוחן .

אמנם שמעו נא גם עתה את בקשתי , אחר אשר שמעתם מספטי , אם בצדק שפטתי מעשיכם , אם בחמת ובתמיס עשיתם את הדבר הזה : עשו נא גם את זאת , ואז תגדילו מסדכם האחרון מן הראשון . ידעתי כי יש בכם לבבות מכוכם ה' בעושר וכלב טוב להטיב עם הבריות לטבתם ; גם יש בכם חפצים אשר שקדו מימיהם *) על שערי תורה ועל דלתות החכמה , מהם בעלי גמרא מהם בעלי חכמה ויודעים בלשונות זרות . אם כן הוא , שימו נא לעיני כל בהמחסף לחודש הראשון אשר תוציאו לאור , כי כדבריכם כתעשיכם טובים , ואם בפיכם תדברו נכוחות , ישרים גם אתם בלבותיכם . ואת זה תעשו : איש איש מכם יבוא להקריב נדבת לבו , אשר בכסף בכסף , ואשר בכף אין לו יבוא ותלמודו בידו , ללמד נערי בני ישראל דבר מה , הן בתורה ובתלמוד והן בשאר חכמות ובלשונות לחריס , שאה אחת ביום לשנה או לשנתים או יותר בלי תשלום גמול כלל . והיה השומע וירא את דבר ה' יחרד בחברתכם , ואז תרבה הצדקה ואתם תצאו לשם ולתפארת לעיני העמים .

ובי תאמרו : „בקל הוא לדבר ולהוכיח לחריס , ואת מי „לזין כמו אלה לקרוא בקהל : עשו ! עשו ! וידיו „תמוגנה בחיקו " . לכן תודיע לכם את אשר גם לבבי , אם תקוש ואם תהיה עלתי ליסד תוך הנערים פה העיר קעניגסבערג , גם אכבי הצעיר אבוא עמכם ללמד הנערים שעה

---

*) כמו שם דבריכם בנחל הבשור דף ג" .

שעה לחת מידי יום ביומו, וזה לשבח תמימה • והיה לך שכרי להיות הרחמן חשר קבל עליו העבודה הזאת, והלכה לפני לדקתי כיום לחרון כי יבוא, והיה שלום!

וטרם אכלה לדבר, עוד דבר לי חליך הקורח! בקרלך את המכתב הזה חל נח תשפוט את נחות לשומי ואת יופי מליצתו כ"ח הדבר הכתוב בו • כי לח ישפט בחים כבגדיו, ולח הלוכר כלחות לשומו • והיה לעת מועד לם יבוחו עוד לחרים לחרי דבר הזה, חגלה לכם חת שמי? ולם לח, חשים ידי למופי למען לח חבוש, חכן כעת שמי הוח

פלחי •

ג

תולדות גדולי ישראל

תולדות החכם מוהרר זאב וואלף זצל מדעסויח •

בעשרים לחדש חלול לשבח העברה נוח ה' היותה לחסידנו היקר התורני כמוהרר זאב וואלף זצ"ל מדעסויח •

החכם הזה נולד לחביו היקר כ"ה אברהם נתן זצ"ל בעיר דעסויח בחמשה ועשרים לחדש תמוז שנת תקי"א לפ"ק, ויהי בחיש יפר ופר מרע, מבשרינו לחבר חכמה, הנה בתורת ה' יום ולילה, גם בימי יגומו, עת לר ומנוק מלאומו לח סר ממנה, כחשר הרחה בבלמורו הנחמד על ס' איוב חשר הניח לחור בשנת תקל"ט בהיותו בברלין קרלו בשם: פשר דבר, וכבר העידו חכמים וגדולי חרץ על יקרת הבלור הלו, ובפרט כר דורנו החכם כמוהרר משה נר מנחם נרו כחמרו: „בקרלי בו מלחתי בהם דברים נכוחים ויפרים למולחי „ דעת, מיוסדים על חדני התורה והחכמה החמיתית, כחמרים בלי להבי „ הרבה ובלשון נחות וקל להבין לתלמידים המתחוים להבין חת דברי „ בספר היקר, ויש בהם חקירות נכבדות, רבות התועלת „ בעניניס רעיס ושגבים, דברי מוסר השכל וחמרי בינה „ ותחרית

נאזרתי בח היקר המלין התורני כמהורר הירץ וויזל כרך „
במליצתו הנעימה בחמרו על המחבר הלז : „ לך זה היש
„ כמה למעלה ויבי לאור „ ואל תרן יביט וכבה לרה וחשבה „
„ על זה הוסיף עוד לדבר במליצתו : „ ריע גם בימי יגוכך
„ לא שכחת כי איש אתה ! „

בשנת תקמ"ח הוציא לאור ספר בלשון אשכנזי אשר קרא
בשם : עקרי דת היהודים *) כו ידבר על שלש
עשרה עקרי דתנו, ויוסדים על דברי הקדושים חכמי התלמוד
ז"ל ושוד היה ברצונו להוציא לאור ספר גדול, על דבר
התורה והתלמוד בשער הזכיר בענינו בהקדמתו לם" עקרי
הדת **) גם על הספר הזה הסכימו דעתם רבים מחכמי
דורנו, בשער עשה גם כך דורנו רבנו משה בר מנחם
נתנרת בתובה בלשון אשכנזי להחבם המחבר -

ויהי בשנת התקמ"ד לחרי הודיע חפצנו בנחל הכשר
להוציא לאור" מכתב המלחף, וגם בקשנו מכל איש
חכם יודע ספר במחנה העבריים להיות לעזר לנו, בח אלינו
מכתב מהחכם הגל ובדוב עבותו הבטיח אותנו לתמוך ידנו
בדבר הזה, גם הקים דברו בשער ירחו קורחי המלחף לשנת
התקמ"ד, אמנם אהה! כי לא תרכו לו ימים, ובטרם
כלתה השנה בג"ל נפל למשכב והנה הוא חלה את חליו אשר
ימות בו, ואנחנו לא ידענו מה היה לו, כי ימים רבים
עברו אשר לא שמענו את קולו מהבר עמנו, ונאמר : לולי
זה כי אם קרה לו דבר ונכתוב אלינו, והנה תשובתו בחה
אלינו כדברים האלה לאמור :

דעסויא יום ח" כ"ח מנחם תקמ"ד „ תתעצנו על דוב
„ שלום, אתם רעי דוברי אמת ! אשר נועם
„ דוברי לשון עבר תדהבה בשובע שמחות ! מתק שפתותיכם,
„ ויתן ערביכם, המה חזקוני בחלי - כי זה כמו שני חדשים
„ נפלתי למשכב ולא נשאר בי כח עד כי דמיתי, הגיע קצי,
„ קרבה פקודתי, לך בנועם אמריכם בשמתי, קמתי
„ ממשכבי „

---

*) Grundsätze der jüdischen Religion. Dessau 1782.

**) Ebendaselbst S. 11.

„מזכבי, לחזתי בעטי, מי רחה לבה יחלו פניס ולח ירנס
„ות לחר נדרתי לחלהי צורי לחזלס, לערוך מערכות
„לת נערי בני ישרחל, ולחומלס קסת הדעת, לין יזרו חניס
„למול לויביהס, לחר בפחוזתס ירימו להרום יסודי הדת
„וכו" „ועוד הרבה לדבר במכתבו הזה על דבר מליחות
הבורח; לחמנס בטרס כלה לכתוב כזה כחו, ולח היה בו
רוח לכלות כלחר כתב בעלמו בסוף הכתב: „לחרי כי כזה
„כתי, לח לוכל עוד להוסיף דבר מפי עד לחר יהיה ה"
„לתי ויחורכי חיל."

אחרי כן בח חליהו כתב מכתב לחדם חלול, בו כלה
לדבר לת לחר המל במכתבו הרחשון, ותתי רומנו
בלחר שמעהו קולו מדבר חליהו לחמור: „הנה עד כה עזרני
„ה' והקיימני מערש דוי וכו". לך בטרס חדם ימים תוחלתהו ככזבה
כבוח חליהו לגרת מחזתו, כמר תשח קולס ותבך על לימה
כי לקח חותו חלהים ויהיהו ותשחר לית ושכבה בניה, קחל
לחי יתומים ודין חלמנות ירחם עליהם!

לזברון בחכם הזה נגיע פה קלור הדברים לחר נזה לכתיו
בטרס מותו, הן המה יעידון על נדקתו ויסרת
לבבו: "בני! דעון איפוא חשר צויתי חתבם,
„בראותי כי נחלתי, ואפס בחי; ואולי קרוב
„יום לבוח עתי, לכן עתה שמעון לי, שמעו
„חת וואלף חביכם דרך ה" חתכם יחלף, נחמו חת
„חמכם, חהבו חותה רוצו לעברה ולהחיותה,
„חהבו חת נפשכם, גם חת חחיותכם, היו
„עוזר להן, חמרו קדיש כל השנה כולה, חף כל
„חודש שנים עשר לח תלבשו מלבוש שחד, לח
„חתם ולח חמכם, היו שקט ושחנן חל תרגזו לחיש
„ואשה, קטן וקטנה, עבד ושפחה, מלים וערלים,
„ואל תמעלו מעל לעשות בשכר לחדם ישרחל
„וגוי יחד, בשחבואו לקחת חשה חל תקחו
„מחלה שיצח עליהם שם רע. מבני החבדה
„חני מבקש להשכיבני במשכב חבותי, ולח
„יספרו בשבחי או בקלוני, גם דורש לח ידרוש
„בכבודי כ"ח ברצותם יעיר חוזן השומעים
„לשוב חל ה" בכל לבבם, והם וכל הקהל
הקדש ירחמו עלי חשתי החשובה שהיה
מלשפחה מפוארה ועל בני ובנותי נקיי חשח.

חת

את הדברים האלה לבו לבניתו, ויגוע בטרם קנו בן שלש ושלשים שנה, עם ה"ה הריס במספד קולך וכה הסבר! כי כפל לוים במחכיך, גם הדת תשת נהי כי כפל מגן לה, לחם את לוחמה בשער, להה כי כפל גבורה ויחבר כלי מלחמה; גם לנחמנו כל ימי היותנו עלי חרן לא נשכחנו כי עשה טובה עונו לתמוך ידנו במכתבנו היקריס, עדי עולם תתוס זכרום בלב.

מכרת דורסי לטון עבר.

ד

יפקד מקומו.

ה

בשורת ספרים חדשים

מודעה מי"ב ספריס בכתיבת יד.

חתימה.

גורלות החיל מברו לחד מהנלוכים הקדמוניס, המו נפנת פעמח מנלי רזיח את העתיד לבח, ולחר יקרה בלחרית הימים נכתב בכתב יפה בעגולים וניוריס יפים, בדיו לדום נחמד למראה, הם"ה הזה מיוחם ליב"ה במזלות, ו"ן המערתים ולמזל הסולט בעתו ע"ד סוניות שנת דף קכ"ח המפורסת בחר הטב בלוח מסודר בשלמן ערוך נחמד להשכיל, זאת החכמה מודעת בכל החרן בשמה Geomanfia.

אבני שוהם מלה ושתים שמיניות יקרות מכל כלי חמדה יהם שירי מוסר השכל לחר חברם החכם

החכם הנעלה מדקדק זמוסקא כבוד מהורר משה בן גדעון לבודיענטו כ"ע .

תולדות האר"י והוא ספור דברי הימים להרב המופלג היחיד בדורו המקובל האלהי קדוש יאמר לו כמהור"ר יצחק לוריא זצוכזי זצ"ל תלמידו של הרב הגדול האלהי מלאך ה' צבאות הוא כמהור משה קורדוביירן הספרדי זצל , כל הקורא בו ירחה מעשה ה' כי נורא הוא שהיו בימיו מיום הולדו עד יומו עלותו לשור בחור המייס .

בעל ההלומות ספור הלני נפיר , כמחזה לילה בחלום , מגיד לאדם בהקלי העולם והפסדו ברדפו אחריהם ומעלות וסכר המדות ודיעות הטובות כי יתום דרכיו .

הוראת בעל דין ומסכת עדיות האפוסטולי בתויב"געליו"ס לקייס ולאמת י"ג עקרי תורת ה' , ועדות פיהם מסיחים לפי תומם לכחים ולטרם ט" שרשי אמונתם חברו החכם כמהורר דון דוד נסיח זצל גם להחכם יוסף נסיח מחבר ס" תורת יוסף בקאנדיח שנת הקן לדברי רוח .

ספר הבלימה או ספר כלימת הגוים (זכרו בעל ספתי יסנים) חברו רב חסדאי נחון , בו י"ב פרקים נגד המינים המדומה בכאור מאמרי תלמידינו ודברי המחמיניס בו , ועמו פירוש כאמר כאר הטב על כוונת הכה יסכיל עבדי להרמב"ן זצ"ל , , וגם ויכוח על האמונה שהיה בין החכם המפואר כמהורר אליהו מאגישטרא"טו ובין הכומר פראנסיסקו די אקנו פינדי"נטו בארץ אורבייטו .

עדר האמונה (גם זה נזכר בס' ספתי יסנים) חברו החכם כמהורר משה הבהן מטורטילא כ"ע , ובו י"ו פרקים בפלפולים וסתירות חמונות המוצרים ע"י פסוקי תנ"ך חברו שנת הקל"ד .

בנפי יונה ספר משובח ומפואר בפי כל על דבר נפלאות עשולותיו וסגולותיו בעתות בצרה בצרופו שמות הקדש קמיעות ושמושים לקרים על דרך הקודי ובקוף הספר שבע

שבא שלום תשובות להאר"י ז"ל על דרך פ" קפלה ל"ו ימי בשבוע .

בשורת ספר אהבת דוד מהמכס הכולל כמהור דוד פרילנקו נרו .

בדד אמר דוד : קנה קניתי לעשוקו המקודש והחליפי קניה גדולה ברחותי כל העמים קרבות יקפלון , לגדר דבר דבר בברק שורש ושנף מכל כמוהו וזכרון שמות ופעלות תגבי הסם . לית לית בלעון עמו בתרעותם לגויהם עמו להם ספרי מלות , לחמת דברי חכן בכל מדע וחכמה , על דרך א" ב" . (וביתר שלת בומנו זה בתיעסיקלופוד"יא) ורק שפתיו לתנו קרש קמדה יבשה לין כל , והנמצא בלנלת ספרי הבדרים והתשבי ודכוותייהו , ובפתחי שעריס לספרי פילוסופיהו , אך מצער המה ; לכן ניחותי בספרי הקדמונים , גם אב גם יסיס בהו ובזולתהו ומצאתי הון לי מפוזר ומפורד , חשבתי דרכי ואשיבה רגלי להתחיל המלאכה לחת לאחת לות בחות ג' אך פורה דרכתי לבדי ואין לית אתי לא עברי הנהס החלוש בכדות עיני וכח לחי מפני זקנה ושיבה , ולא דעת הנמכא לבא עד תכלית המלאכה בהעדר כח התבונה הנצרך ליסת עבודה קשה כזאת , רק אמרתי אתנבר כארי לקיים העלים בני נילי הסוכנים על מטות הבטלנות להיות לעזר לי ויהיו לית שוכו לב עני . מערכתי ויעשו חיל ויעלו דברנו על לחת כתה וכמה טובה בעולה , ומה" תהיה משכורתם שלמה .

דוד פרילנקו מינדים .

מודעה .

לס ברצון לית לקחת נורת חכס דורנו כמהור"ר משה בר מנחם נר"ו כאשר בלה בשער המאסף לשנת התקמ"ל מהנייר המפורסס חבר לאברתנו הב"ת היקר כ"ה משה ב"ר"ש יחי' ימצאה אנלנו , מקחו ו"ו נוטע נרחשנן וכן נורת החכס הרופא כמהור"ר הערץ בר"ו מחת הנייר המפורסס (Chodowiecki) מקחו י"ב נוטע נרחשנן .

תברת דורשי לשון עבר .